

PISM

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

STRATEGIC FILE

NR 4 (138), LUTY 2024 © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski, Łukasz Kulesa, Wojciech Lorenz

Stan sił zbrojnych Rosji po dwóch latach od agresji na Ukrainę

Anna Maria Dyner

Mimo strat ponoszonych w wojnie z Ukrainą Rosja konsekwentnie realizuje plany zwiększania potencjału swoich sił zbrojnych. Część tzw. reformy Sojgu napotyka jednak trudności związane m.in. ze zbyt małymi zdolnościami produkcyjnymi przemysłu zbrojeniowego. W Rosji postępuje jednocześnie militaryzacja społeczeństwa, a w jej polityce zagranicznej rośnie znaczenie czynników ideologicznych, takich jak imperializm i antyzachodność. Dla państw NATO oznacza to nie tylko konieczność silniejszego wspierania Ukrainy, ale też wdrożenia innych projektów uwzględniających rosnące rosyjskie zagrożenie.

PISM STRATEGIC FILE

Decyzje podejmowane przez rosyjskie władze w 2023 r. pokazały, że Rosji udało się przewyciężyć kryzys w działaniach zbrojnych na Ukrainie i rozpocząć szeroko zakrojone zmiany w siłach zbrojnych.

Decyzje podejmowane przez rosyjskie władze w 2023 r. pokazały, że Rosji udało się przewyciężyć kryzys w działaniach zbrojnych na Ukrainie.

W trakcie rozszerzonego posiedzenia Kolegium Ministerstwa Obrony Rosji, które odbyło się 19 grudnia 2023 r., minister obrony Siergiej Szojgu skoncentrował się na planowanym wzmocnieniu, w tym zakupach sprzętowych i budowie nowych jednostek wojskowych¹. Jako najważniejsze zadania na 2024 r. wskazał m.in. osiągnięcie wyznaczonych celów tzw. specjalnej

operacji wojskowej (m.in. demilitaryzacja i denazyfikacja Ukrainy), kontynuowanie działań zmierzających do „przywrócenia pokoju” w Syrii i Górskim Karabachu oraz przygotowania związane z „zagrożeniami” wynikającymi z rozszerzenia NATO na wschód. Prezydent Władimir Putin² oraz minister spraw zagranicznych Siergiej Ławrow w ostatnich wystąpieniach jako głównego przeciwnika Rosji jasno wskazywali państwa NATO, zwłaszcza Stany Zjednoczone³.

Zwiększanie zdolności i realizacja reformy Szojgu

Rozpoczęcie pełnoskalowej wojny z Ukrainą w lutym 2022 r. i początkowe niepowodzenia zmusiły Rosję do wprowadzenia zmian systemowych w swoich siłach zbrojnych. Dlatego w grudniu 2022 r. minister obrony Siergiej Szojgu zainaugurował reformę sił zbrojnych⁴, która zakładała m.in. zwiększenie stanu osobowego armii do 1,5 mln osób oraz rozformowanie Zachodniego Okręgu Wojskowego (OW) i odtworzenie w jego miejsce Moskiewskiego i Leningradzkiego OW. Szojgu zapowiedział też utworzenie 3 nowych dywizji zmotoryzowanych, przeformowanie w dywizje 7 brygad zmechanizowanych z Zachodniego, Centralnego i Wschodniego OW oraz Okręgu Wojskowego Floty Północnej, utworzenie 2 dodatkowych dywizji powietrzno-desantowych, a także 5 dywizji w Marynarce Wojennej, na bazie istniejących brygad piechoty morskiej. Podkreślił też konieczność utworzenia w Wojskach Powietrzno-Kosmicznych 3 nowych dowództw dywizji lotniczych, 8 pułków bombowców, pułku myśliwców i 6 brygad lotnictwa armijnego. Takie zapowiedzi wskazywały, że Rosja chciała zwiększyć swoje zdolności do prowadzenia długotrwałych działań zbrojnych z wykorzystaniem dużych jednostek lądowych. Rozpoczęcie szerokiej reformy można potraktować jako element presji wojskowej, politycznej i gospodarczej na potencjalnych adwersarzy Rosji.

W grudniu 2022 r. minister obrony Siergiej Szojgu zainaugurował reformę sił zbrojnych, która zakładała m.in. zwiększenie stanu osobowego armii do 1,5 mln.

Rozpoczęcie szerokiej reformy można potraktować jako element presji wojskowej, politycznej i gospodarczej na potencjalnych adwersarzy Rosji.

Do wdrażania reformy Rosjanie przystąpili niezwłocznie. W 2023 r. – zgodnie z danymi Ministerstwa Obrony – udało się sformować 2 armie ogólnowojskowe⁵, 1 korpus lotnictwa oraz 50 innych jednostek wojskowych różnego szczebla, w tym 4 dywizje, 18 brygad i 28 pułków. Floty Oceanu Spokojnego, Czarnomorska i Bałtycka zostały przeniesione pod bezpośrednie dowództwo Marynarki Wojennej, z kolei Siły Powietrzne i Obrony Powietrznej przestały podlegać okręgom wojskowym, a zostały

¹ W Moskwie pod rukowódstwem Wierchownoho Gławnokomandujuszczego Woorużennymi Siłami Władimira Putina proszło rasszyrienoje zasiedanije Kollegii Minoborony Rossii, Ministerstwo obrony RF, <https://structure.mil.ru>.

² Plenarnoje zasiedanije Wsiemirnogo russkogo narodnogo sobora, Prezident Rossii, 23 listopada 2023 r., www.kremlin.ru.

³ Wystuplenije i otwety na woprosy SMI Ministra inostrannykh dieł Rossijskoj Fiedieracyi S.W.Ławrowa w chodie priess-konfieriencyi po itogam diejatielnosti rossijskoj diptomatii w 2023 godu, Ministerstwo inostrannykh dieł RF, 18 stycznia 2024 r., <https://mid.ru>.

⁴ Więcej: A.M. Dyrer, Nowa reforma sił zbrojnych Rosji – zagrożenie czy gra pozorów, „PISM Strategic File”, nr 6 (127), marzec 2023, www.pism.pl.

⁵ Plany utworzenia korpusu armijnego działającego na kierunku fińskim zmieniono na utworzenie pełnej armii.

PISM STRATEGIC FILE

podporządkowane bezpośrednio dowództwu Rosyjskich Sił Powietrzno-Kosmicznych. Piechota morska przestała ponadto funkcjonować w ramach systemu brygadowego, a zaczęła – według dywizyjnego⁶. Istotne było też dodanie dowództwa na szczeblu korpusu do struktury wojsk lądowych, co wiązało się z przejściem na czteropoziomowy system: okręg wojskowy – armia – korpus – dywizja⁷. Wszystkie te działania miały usprawnić dotychczasowy system dowodzenia i kontroli oraz dostosować go do potrzeb prowadzenia dużego konfliktu w kilku regionach jednocześnie.

W 2023 r. nie doszło jednak do rozformowania Zachodniego OW, choć 3 lipca minister Szojgu poinformował, że utworzone zostały struktury dowodzenia Leningradzkiego i Moskiewskiego OW. Termin rozpoczęcia ich funkcjonowania był kilkukrotnie przesuwany, a ostatnie informacje wskazują,

Zgodnie z rosyjskimi planami Leningradzki OW ma zabezpieczyć Rosję przed potencjalnymi działaniami NATO.

że nie nastąpi to wcześniej niż w marcu br. Świadczy to, że związki operacyjne z tego okręgu (6. i 20. armie ogólnowojskowe i 1. gwardyjska armia pancerna) w czasie walk na Ukrainie poniosły na tyle duże straty, że bez przynajmniej częściowego odtworzenia ich potencjału nie było możliwe powołanie dwóch nowych

OW. Jest to istotne, ponieważ zgodnie z rosyjskimi planami Leningradzki OW ma zabezpieczyć Rosję przed potencjalnymi działaniami NATO. Jego potencjał powinien być więc na tyle duży, żeby negatywnie oddziaływać na bezpieczeństwo w regionie, muszą więc stacjonować tam najlepiej wyszkolone i wyposażone jednostki wojskowe. Głównym celem Moskiewskiego OW ma być z kolei przeciwstawienie się zagrożeniom z kierunku ukraińskiego, co również miało konsekwencje dla sposobu jego tworzenia – konieczne było wzmocnienie jego struktur i podległych mu jednostek wojskowych.

Z danych opublikowanych przez estoński wywiad wynika, że na terenie Leningradzkiego OW będzie stacjonowała 6. Armia Ogólnowojskowa, przy granicy z Finlandią tworzone są 14. i 44. korpusy armijne, a na terenie obwodu królewieckiego będzie funkcjonował 11. korpus armijny. Moskiewskiemu OW będą podporządkowane natomiast 1. Armia Pancerna i 20. Armia Ogólnowojskowa⁸. Pokazuje to znaczenie przywiązywane przez rosyjskie władze do zabezpieczenia zachodniego kierunku strategicznego i tworzenia wyzwań dla sąsiednich państw NATO.

Rosja konsekwentnie podnosiła liczebność swoich sił zbrojnych.

W 2021 r. w armii służyło 900 tys. żołnierzy i oficerów.

W sierpniu 2022 r. Władimir Putin podpisał dekret zwiększający

siły zbrojne o 137 tys., a w grudniu 2023 r. kolejny, podnoszący

liczbę etatów o 170 tys. – do 1 mln 320 tys. Oficjalne rosyjskie

dane wskazują, że w 2023 r. do sił zbrojnych tego państwa wstąpiło 490 tys. osób, z czego ponad

połowę (ok. 277 tys.) stanowili poborowi. Jedną z zachęt były kwestie finansowe zarówno dla

żołnierzy – minimalna kwota żołdu w 2023 r. wynosiła 210 tys. rubli (ok. 2,3 tys. dol.), jak i osób

rekrutujących. W marcu 2023 r. Rosja zainaugurowała ponadto szeroką kampanię zachęcającą do

służby w armii, dzięki której udało się uniknąć konieczności przeprowadzenia kolejnej tury częściowej

mobilizacji, a tym samym – wzrostu niezadowolenia społecznego. Podniesienie liczebności armii

pozwoлиło na powolną odbudowę zdolności utraconych w wyniku walk na Ukrainie (strona ukraińska

szacuje rosyjskie straty bezpowrotne na 408 tys. osób, a brytyjski wywiad na 350 tys.) i umożliwiło

Rosja konsekwentnie podnosiła liczebność swoich sił zbrojnych.

⁶ R. Kriecut, B. Stiepowoj, *Okružnoj dorogoj: kak rieformirujusia rossijskije woorużennyje siły*, „Izwestija”, 2 stycznia 2024 r., <https://iz.ru>.

⁷ *International Security and Estonia 2024, Estonian Foreign Intelligence Service public report 2024*, Estonian Foreign Intelligence Service, www.valisluureamet.ee, s. 16.

⁸ *International Security and Estonia 2024, op. cit.*, s. 17–18.

PISM STRATEGIC FILE

zwiększenie rosyjskiego kontyngentu wojskowego stacjonującego na okupowanych terenach Ukrainy, który na początku 2024 r. liczył 470 tys. żołnierzy⁹.

Rosja podwyższyła też wydatki zbrojeniowe. W 2023 r. wzrosły one o 36% w porównaniu z 2022 r. Rosja przeznaczyła na nie 32% wydatków państwa, co stanowiło ok. 6% PKB.

Rosja podwyższyła też wydatki zbrojeniowe. W 2023 r. wzrosły one o 36% w porównaniu z 2022 r. Rosja przeznaczyła na nie 32% wydatków państwa, co stanowiło ok. 6% PKB (w 2021 r. było to 4% PKB). W latach 2024–2025 planuje przeznaczyć na ten cel także 6% PKB, co jest najwyższym wskaźnikiem od czasu rozpadu ZSRR. W 2024 r. na potrzeby bezpieczeństwa zarezerwowano w budżecie 14,2 bln rubli

(ok. 160 mld dol.), co pochłonie 38,6% wszystkich wydatków państwa. Bezpośrednio na siły zbrojne zostanie przeznaczonych 3,3 bln rubli (35 mld dol.). Zgodnie z założeniami ustawy budżetowej suma ta ma wystarczyć na pokrycie kosztów prowadzenia działań zbrojnych, jednak z dużym prawdopodobieństwem wynikającym z dotychczasowego ich przebiegu może zostać zwiększona. Projekt budżetu na kolejne lata zakłada przeznaczenie na wzmocnienie bezpieczeństwa 11,8 bln rubli (niemal 127 mld dol.) w 2025 r. i 10,8 bln (116 mld dol.) w 2026 r.

Reforma została wymuszona błędami popełnionymi przez rosyjskie siły zbrojne w pierwszej fazie pełnoskalowej agresji na Ukrainę, które spowodowały konieczność wycofania się sił rosyjskich spod Kijowa, a w kolejnych miesiącach umożliwiły Ukrainie przeprowadzenie udanych kontrofensyw w obwodach charkowskim i chersońskim¹⁰. Jednym z głównych wyzwań dla Rosjan okazało się niedostateczne wyszkolenie żołnierzy. Wyciągając wnioski z wojny, w latach 2024–2025 na szkolenia ma być przeznaczonych 16,5 mld rubli (177 mln dol.) rocznie. Rosja rozbudowuje sieci centrów przygotowawczych dla żołnierzy i oficerów (funkcjonujące m.in. przy uniwersytetach), wykorzystuje też trzy takie ośrodki utworzone razem z Białorusią. Częściowo pożytkuje też doświadczenie oficerów operujących na froncie na Ukrainie, m.in. opracowując materiały instruktażowe, jednak nie ma systemu angażowania weteranów do celów szkoleniowych. Pokazuje to świadomość, że samo podnoszenie stanów osobowych w wyniku poboru i częściowej mobilizacji nie przyczyni się do zmiany jakościowej w rosyjskich siłach zbrojnych w krótkiej perspektywie¹¹, jednak za kilka lat zwiększenie liczby dobrze wyszkolonych żołnierzy może wpłynąć pozytywnie na zdolności armii.

Reforma została wymuszona błędami popełnionymi przez rosyjskie siły zbrojne w pierwszej fazie pełnoskalowej agresji na Ukrainę.

Większe środki finansowe zostały też przeznaczone na potrzeby jednostek prowadzących rekrutację do wojska i szkolenie rezerwistów. Rosja usprawniła ponadto system poboru, gdyż częściowa mobilizacja przeprowadzona jesienią 2022 r.¹² ujawniła wiele niedociągnięć w tym zakresie.

Zmiany w strukturze dowodzenia pokazują natomiast, że rosyjskie władze zdecydowały się na powrót do koncepcji armii masowej.

Zmiany w strukturze dowodzenia pokazują natomiast, że rosyjskie władze zdecydowały się na powrót do koncepcji armii masowej. Jest to nie tylko całkowity odwrót od reformy armii zapoczątkowanej w 2009 r.¹³, ale także świadectwo

⁹ J. Watling, N. Reynolds, *Russian Military Objectives and Capacity in Ukraine Through 2024*, RUSI, 13 lutego 2024 r., www.rusi.org.

¹⁰ A.M. Dwyer, *Sytuacja militarna na Ukrainie - stan na połowę września*, „Komentarz PISM”, nr 119/2022, 13 września 2022 r., www.pism.pl.

¹¹ Porównanie danych *The Military Balance* z lat 2023 i 2024 wskazuje, że mimo wysokich strat w wojnie na Ukrainie zmniejszyła się jedynie liczebność Wojsk Lądowych o 50 tys. żołnierzy, Marynarki Wojennej (o 5 tys.), Wojsk Powietrzno-Desantowych (o 5 tys.), a liczebność Sił Powietrznych, Sił Strategicznych i Sił Operacji Specjalnych pozostała na niezmiennym poziomie.

¹² A.M. Dwyer, *Rosja wprowadza częściową mobilizację*, „Komentarz PISM” nr 122/2022, 21 września 2024 r., www.pism.pl.

¹³ Tzw. reforma Sierdiukowa zakładała m.in. przejście z systemu dywizyjnego na brygadowy, profesjonalizację sił zbrojnych, zwiększenie ich mobilności i unowocześnienie posiadanego sprzętu i uzbrojenia.

PISM STRATEGIC FILE

determinacji Rosji do kontynuowania działań zbrojnych na Ukrainie i przygotowań do ewentualnego konfliktu z NATO.

Wyzwania dla przemysłu zbrojeniowego

Ze względu na charakter walk na Ukrainie i ponoszone straty w sprzęcie Rosja znacząco zwiększyła produkcję wojenną. Jej celem było też zapewnienie niezbędnego potencjału służącego oddziaływaniu na NATO. Jednym z najważniejszych zadań rosyjskiego Ministerstwa Obrony stało się uzbrojenie żołnierzy walczących w ramach tzw. specjalnej operacji wojskowej na Ukrainie. W grudniu 2023 r.

Ze względu na charakter walk na Ukrainie i ponoszone straty w sprzęcie Rosja znacząco zwiększyła produkcję wojenną.

minister Szojgu podkreślił, że od lutego 2022 r. Rosja zwiększyła produkcję czołgów 5,6 razy, transporterów opancerzonych 2,6 razy, bezzałogowców 16,6 razy oraz amunicji artyleryjskiej 17,5 razy. Dodał, że o 150% zwiększyły się zdolności wojskowych zakładów remontowych. W 2023 r. rozpoczęto też dostawy nowych zestawów indywidualnego wyposażenia żołnierza, które mają chronić przed odłamkami 70% powierzchni ciała. Podawane

liczby dotyczące zintensyfikowania produkcji niektórych typów produkcji zbrojeniowej mogą być jednak wynikiem jedynie zabiegów księgowych i tego, że w latach poprzedzających pełnoskalową inwazję na Ukrainę produkcja była zmniejszana.

Oficjalne rosyjskie dane wskazują, że w 2023 r. siły zbrojne otrzymały 1530 nowych i zmodernizowanych czołgów oraz 2518 bojowych wozów piechoty i transporterów opancerzonych, 100 samolotów i 150 śmigłowców, 4 wielozadaniowe okręty podwodne, 3,5 tys. bezzałogowców różnych typów oraz 16,5 mln sztuk środków rażenia, z czego większość stanowią pociski różnego typu¹⁴. Zgodnie z zapowiedziami ministra obrony rosyjskie siły zbrojne w 2024 r. mają otrzymać ponadto 4 okręty podwodne (w tym jeden atomowy), 11 nawodnych, 2 zmodernizowane bombowce strategiczne Tu-160M. Planowane jest także zwiększenie produkcji rakiet hipersonicznych, zwłaszcza Kindżał i Cirkon.

Wśród wskazanych przez Ministerstwo Obrony priorytetów produkcyjnych znajdują się też m.in. systemy łączności i środki prowadzenia rozpoznania, z czym zwłaszcza na początku działań wojennych na Ukrainie wojska rosyjskie miały problem. Jako kluczowa wskazana jest też produkcja bezzałogowców (w 2025 r. Rosja planuje wyprodukować ich 6 tys.), które stały się istotnym elementem pola walki, dającym m.in. dodatkowe możliwości prowadzenia rozpoznania i kierowania ogniem artyleryjskim. Bardzo ważne dla rosyjskich sił zbrojnych ma być też dalsze unowocześnianie sił jądrowych i wprowadzanie do uzbrojenia nowoczesnego sprzętu, w tym rakiet Sarmat, które są podstawą rosyjskiej polityki odstraszania oraz wywierania presji na przeciwników¹⁵. Program ten ma jednak znaczące opóźnienia w stosunku do pierwotnych planów.

Większość zakładów zbrojeniowych znacząco zwiększyła zatrudnienie oraz przeszła na całodobowy system pracy. Część prowadzi też badania nad ulepszeniami sugerowanymi przez wojsko i Ministerstwo Obrony. Estoński wywiad wskazuje, że Rosji udało się znacząco zwiększyć produkcję amunicji. O ile w 2021 r. rosyjskie zakłady produkowały i odnawiały ok. 400 tys. pocisków rocznie, o tyle w 2023 r. było to już 3,5 mln sztuk, a na 2024 r. zaplanowano 4 mln sztuk¹⁶. w połowie

Większość zakładów zbrojeniowych znacząco zwiększyła zatrudnienie oraz przeszła na całodobowy system pracy.

¹⁴ W Moskwie pod przewodnictwem Wierchownogo Głównokomandujuszczego Woorużennymi Siłami Władimira Putina przeszło rasszyriennoje zasiedanie Kollegii Minoborony Rossii, op. cit.; zob. też R. Kriecul, J. Leonowa, Rost nomier odin: rossijskij WPK kratno uwieliczył objemy proizwodstwa, „Izwestija”, 29 stycznia 2024 r., <https://iz.ru>.

¹⁵ A. Kacprzyk, Rosja wzmacnia sygnalizowanie nuklearne wobec NATO, „Biuletyn PISM”, nr 85/2023, 30 czerwca 2023 r., www.pism.pl.

¹⁶ International Security and Estonia 2024, op. cit., s. 20.

PISM STRATEGIC FILE

2023 r. Ukraina oceniała jednak, że Rosjanie wykorzystywali 25–30 tys. sztuk amunicji dziennie, co oznacza, że przy utrzymaniu tego poziomu bieżąca produkcja nie zaspokoi potrzeb, a Rosja będzie musiała pozyskiwać amunicję z innych źródeł.

Rosja rozwija też zdolności do prowadzenia walki radioelektronicznej i odbudowuje systemy dowodzenia i kontroli oraz usprawnia system łączności szyfrowanej między punktami dowodzenia

Choć zakłady zbrojeniowe chwalą się zwiększeniem produkcji i pełną realizacją zamówień państwowych z 2023 r., nie są w stanie pokryć strat, które Rosja ponosi w walce z Ukrainą.

a jednostkami wojskowymi (nie udało się go jednak stworzyć na poziomie batalionu i poniżej, dlatego żołnierze ciągle wykorzystują otwarte kanały komunikacji).

Choć zakłady zbrojeniowe chwalą się zwiększeniem produkcji i pełną realizacją zamówień państwowych z 2023 r., nie są w stanie pokryć strat, które Rosja

ponosi w walce z Ukrainą. Od początku pełnoskalowej agresji, jak szacuje portal Oryx, Rosjanie utracili ponad 2700 czołgów, ok. 1200 wozów bojowych, 400 transporterów opancerzonych, 670 sztuk artylerii samobieżnej, 350 wieloprowadnicowych wyrzutni rakietowych, 102 samoloty, 135 śmigłowców i 21 okrętów¹⁷. Straty wymusiły modernizację sprzętu, który przez lata pozostawał w magazynach¹⁸, oraz znaczące zwiększenie liczby bieżących napraw. Jest to istotnym wyzwaniem dla rosyjskiego przemysłu zbrojeniowego, głównie z powodu braku wystarczającej ilości niezbędnych materiałów i części zamiennych, co jest wynikiem m.in. sankcji międzynarodowych¹⁹.

Mimo strat Rosja jest zdolna do prowadzenia dalszych intensywnych działań zbrojnych na Ukrainie.

Mimo strat Rosja jest zdolna do prowadzenia dalszych intensywnych działań zbrojnych na Ukrainie przy wykorzystaniu posiadanych wcześniej zapasów ciężkiego sprzętu, zwiększaniu produkcji i pozyskiwaniu od partnerów (Białorusi, Iranu czy Korei Północnej²⁰) niezbędnego uzbrojenia (m.in. systemów bezzałogowych, czołgów, artylerii) i amunicji, a od państw takich jak Chiny – technologii podwójnego zastosowania²¹. W ten sposób Rosja będzie też próbowała odbudować swój potencjał wojskowy na zachodnim kierunku strategicznym.

Rosja będzie jednocześnie musiała się liczyć z czynnikami ograniczającymi jej zasoby, a więc brakiem wystarczającej liczby wykwalifikowanych pracowników (m.in. ze względu na niewydolny system szkolnictwa) oraz malejącymi zasobami własnymi, głównie finansowymi. Istotną kwestią będą też

Bez reżimu sankcyjnego Rosja mogłaby przeznaczyć znacznie większe środki na prowadzenie działań zbrojnych.

międzynarodowe sankcje, które uniemożliwiają zakup części materiałów oraz technologii na potrzeby przemysłu zbrojeniowego. Bez reżimu sankcyjnego Rosja mogłaby przeznaczyć znacznie większe środki na prowadzenie działań zbrojnych, m.in. pożyczając je na światowych rynkach, co obecnie jest niemożliwe i zmusza ją do korzystania z własnych rezerw finansowych.

¹⁷ *Attack On Europe: Documenting Russian Equipment Losses During The Russian Invasion Of Ukraine*, „Oryx”, 24 lutego 2022 r., www.oryxspioenkop.com.

¹⁸ Jako przykład można podać czołgi podstawowe, których liczba w magazynach, zgodnie z danymi *The Military Balance* z lat 2023 i 2024, zmniejszyła się o 20%, a z których niektóre typy, jak produkowane od lat 60. do 80. XX w. czołgi T-55A, trafiły z powrotem do służby.

¹⁹ E. Kaca, *Produkty podwójnego zastosowania - w kierunku uszczelniania sankcji UE wobec Rosji*, „Biuletyn PISM”, nr 166 (2787), 15 listopada 2023 r., www.pism.pl.

²⁰ M.A. Piotrowski, *Potencjał dostaw amunicji i uzbrojenia z Korei Północnej do Rosji*, „Biuletyn PISM”, nr 73 (2694), 16 czerwca 2023 r., www.pism.pl.

²¹ M.A. Piotrowski, *Potencjał pomocy wojskowej Chin dla Rosji*, „Biuletyn PISM”, nr 115 (2736), 23 sierpnia 2023 r., www.pism.pl.

PISM STRATEGIC FILE

Znaczenie czynnika ideologicznego dla militaryzacji państwa

Dla Rosji osiągnięcie celów na Ukrainie oraz ewentualna konfrontacja zbrojna z NATO mają głównie wymiar strategiczny i ideologiczny.

Dla Rosji osiągnięcie celów na Ukrainie oraz ewentualna konfrontacja zbrojna z NATO mają głównie wymiar strategiczny i ideologiczny. W ten sposób rosyjskie władze dążą do zapewnienia państwu statusu supermocarstwa, jaki miało ZSRR, i wymuszania ustępstw od innych uczestników stosunków międzynarodowych. Dlatego też

instytucje państwowe podjęły działania na rzecz militaryzacji społeczeństwa, która stała się jednym z istotnych elementów rosyjskiej polityki.

28 listopada 2023 r., na posiedzeniu Światowej Rosyjskiej Rady Ludowej, Putin stwierdził de facto, że wojna z Ukrainą ma głębokie podłoże ideologiczne. Podkreślił, że rozpad „trójjedynego narodu”, którego częścią są Rosjanie, Białorusini i Ukraińcy, był błędem, podobnie jak była nim polityka rozdzielania wielkiego imperium²². Tym samym podporządkowanie Ukrainy nie sprowadza się jedynie do kwestii politycznych czy wojskowych. Oznacza to, że Rosja będzie dalej zmierzała do osiągnięcia tego celu niezależnie od rosnących kosztów gospodarczych, demograficznych i znacznego pogorszenia stosunków z państwami zachodnimi.

28 listopada 2023 r., na posiedzeniu Światowej Rosyjskiej Rady Ludowej, Putin stwierdził de facto, że wojna z Ukrainą ma głębokie podłoże ideologiczne.

Projekty patriotycznego wychowania obywateli realizowane były w ramach wieloletnich programów w latach 2002–2005, 2006–2010, 2011–2015 i 2016–2020, a znaczące zwiększenie finansowania tych inicjatyw nastąpiło w 2016 r., kiedy przeznaczono na nie 1 mld 718 mln rubli (w okresie 2011–2015 było to 772 mln). Obecnie realizowany jest program na lata 2021–2025, którego wysokość finansowania nie jest znana. W ramach tych projektów zgłoszono szereg inicjatyw, które

Projekty patriotycznego wychowania obywateli realizowane były w ramach wieloletnich programów.

koncentrowały się na kwestiach związanych z wielką wojną ojczyźnianą (WWO) i tzw. wielkim zwycięstwem. W ostatnich latach powstało też dużo filmów wysokobudżetowych, które przedstawiały okres WWO i słały bohaterstwo Armii Czerwonej. W 2007 r.

zainaugurowany został też cykl marszy „Nieśmiertelny Pułk”, a organizacja o tej nazwie została zarejestrowana w 2015 r. W ramach tej inicjatywy mieszkańcy Rosji każdego 9 maja maszerują, niosąc portrety członków rodzin, którzy walczyli w WWO.

Państwo rosyjskie prowadzi także działania na rzecz militaryzacji dzieci i młodzieży. Na poziomie przedszkoli program wychowania patriotycznego obejmuje m.in. szczególne świętowanie Dnia Zwycięstwa (9 maja), Dnia Jedności Narodowej (4 listopada), Dnia Obrońcy Ojczyzny (23 lutego), Dnia Rosji (12 czerwca). Przedszkolaki mają m.in. poznać kanon piosenek patriotycznych. W szkołach we wrześniu 2022 r. uruchomiono cykl lekcji „Rozmowy o ważnych sprawach”, które mają być poświęcone tematowi historii i patriotyzmu, a realizowane na poziomie wszystkich 11 klas. W klasach 10–11 zarówno ogólnokształcących, jak i w technikach profilowanych, rozpoczęto natomiast nauczanie przedmiotu „Wprowadzenie do podstawowego szkolenia wojskowego”, który zaplanowany został na 140 godzin lekcyjnych (2 godziny tygodniowo). Obejmuje on m.in. szkolenie w zakresie umiejętności posługiwania się bronią i udzielania pierwszej pomocy podczas operacji bojowych. Od 2022 r. do programów uczelni trafiły z kolei różnego rodzaju „zajęcia patriotyczne”, których liczba jest systematycznie zwiększana. Ich celem jest oddziaływanie na studentów i m.in. zachęcanie ich do służby w armii.

Państwo rosyjskie prowadzi także działania na rzecz militaryzacji dzieci i młodzieży.

²² Plenarnoje zasiedanije Wsiemirnogo russkogo narodnogo sobora, op. cit.

PISM STRATEGIC FILE

Wychowanie patriotyczne obejmuje też tzw. ruch wolontariacki. 19 grudnia 2023 r. Siergiej Szojgu powiedział, że Młoda Armia, która powstała w 2015 r. jako inicjatywa skierowana do osób w wielu 8–

Państwowa polityka sprawiła, że działania rosyjskich sił zbrojnych na Ukrainie popiera, zgodnie z danymi Centrum im. Lewady, 77% ankietowanych Rosjan.

18 lat, liczy już 1,5 mln członków – dzieci i nastolatków, a na terenie całej Rosji działa już 261 centrów szkoleniowych stworzonych na jej potrzeby. Wraz ze zmianami w nauczaniu pokazuje to, że polityka rosyjskich władz skoncentrowała się na militaryzacji społeczeństwa.

Państwowa polityka sprawiła, że działania rosyjskich sił zbrojnych na Ukrainie popiera, zgodnie z danymi niezależnego Centrum im. Lewady, 77% ankietowanych Rosjan²³. Sondaż przeprowadzony

w październiku 2023 r. wskazuje z kolei, że 66% respondentów źle odnosi się do Ukrainy, podczas gdy w styczniu 2014 r., już w trakcie rewolucji godności a miesiąc przed nielegalną aneksją Krymu, 65% zapytanych odnosiło się dobrze²⁴. Biorąc pod uwagę znaczenie, jakie rosyjska propaganda przywiązuje do rzekomego bohaterstwa walczących w tzw. specjalnej operacji wojskowej, wojna z Ukrainą (pokazywana również jako element konfrontacji z Zachodem) będzie przez rosyjskie władze wykorzystana do konsolidacji społeczeństwa.

Ideologicznie i historycznie motywowana jest też konfrontacja z USA i innymi członkami NATO, których polityka postrzegana jest przez rosyjskie władze jako przeszkoda w przywracaniu Rosji statusu imperium. Wskazywaniu Sojuszu jako wroga sprzyjają nastroje społeczne – w sondażu przeprowadzonym przez Centrum im. Lewady w czerwcu 2022 r. 82% zapytanych Rosjan odpowiedziało, że Sojusz ocenia źle, 60% uznało, że Rosja może obawiać się państw należących do NATO, a 48% respondentów twierdziło, że sytuacja na Ukrainie może przerodzić się w konflikt militarny Rosji z Paktem²⁵.

Ideologicznie i historycznie motywowana jest też konfrontacja z USA i innymi członkami NATO – w sondażu Centrum im. Lewady z czerwca 2022 r. 82% Rosjan odpowiedziało, że Sojusz ocenia źle.

Systemowo realizowana polityka ma oswoić Rosjan z sytuacją, w której ich państwo będzie pozostawało w stanie długotrwałej konfrontacji zbrojnej. Ma też zachęcać potencjalnych rekrutów do wstępowania do armii, a społeczeństwo do podejmowania działań na rzecz sił zbrojnych. Dalsza militaryzacja będzie też sprzyjała jeszcze bardziej konfrontacyjnej polityce Rosji wobec państw NATO.

Wnioski i perspektywy

Działania rosyjskich władz w sferze zwiększania potencjału sił zbrojnych, w tym wdrażanie tzw. reformy Szojgu, wskazują, że Rosja przygotowuje się do długotrwałych działań zbrojnych na Ukrainie i będzie dążyła do realizacji celów swojej polityki, czyli do podporządkowania sobie tego państwa, zmiany jego władzy na prorosyjską i wymuszenia na nim rezygnacji z integracji z UE i NATO. Co prawda w krótkiej perspektywie szanse na to są niewielkie, jednak Rosja liczy na wyczerpanie Ukrainy długą wojną oraz na osłabienie woli politycznej na Zachodzie do niezbędnego wspierania tego państwa, co będzie ułatwiało realizację celów strategicznych w dłuższym horyzoncie czasowym.

Rosja liczy na wyczerpanie Ukrainy długą wojną oraz na osłabienie woli politycznej na Zachodzie do niezbędnego wspierania tego państwa.

²³ *Konflikt s Ukrainoj: Ocenki konca 2023 – naczata 2024 goda*, Lewada Centr, 6 lutego 2024 r., www.levada.ru.

²⁴ *Ukraina i Donbass*, Lewada Centr, 24 lutego 2022 r., www.levada.ru.

²⁵ *Rossija i NATO*, Lewada Centr, 6 czerwca 2022 r., www.levada.ru.

PISM STRATEGIC FILE

Dla powodzenia tych założeń kluczowe będą najbliższe trzy lata. Wskazuje na to m.in. konstrukcja budżetu.

Rosja systemowo przygotowuje się również do długofalowej konfrontacji z państwami Sojuszu, o czym świadczą wzrost czynnika ideologicznego i postępująca militaryzacja społeczeństwa, a zwłaszcza młodzieży. W najbliższych latach nie należy zatem oczekiwać zmiany w prowadzonej przez Rosję polityce zagranicznej i bezpieczeństwa, która nadal będzie się opierała na sile militarnej.

Dla powodzenia tych założeń kluczowe będą najbliższe trzy lata. Wskazuje na to m.in. konstrukcja budżetu, w ramach którego wydatki zbrojeniowe będą utrzymywane na wysokim poziomie do 2026 r. Po tym czasie Rosja może zacząć odczuwać skutki problemów gospodarczych, a coraz większe wyzwania – związane m.in. z brakiem technologii, materiałów i części zamiennych – będzie napotykał rosyjski przemysł zbrojeniowy.

Jeśli Rosji uda się zrealizować reformę Sojuszu, a działania zbrojne na Ukrainie nie będą powodowały istotnych strat, Sojusz może stanąć w obliczu konfrontacji z masową armią w sowieckim stylu, która będzie technologicznie słabsza (z wyjątkiem zdolności do prowadzenia wojny elektronicznej i uderzeń dalekiego zasięgu), ale dysponująca znaczącym potencjałem militarnym i stosunkowo dobrym wykształceniem. Dlatego NATO i jego państwa członkowskie powinny wdrażać plany obronne, biorąc pod uwagę zmiany zachodzące w rosyjskich siłach zbrojnych, w tym obejmujące ich wielkość, doświadczenie bojowe i potencjał rezerw. W tym zakresie ważny będzie m.in. rozwój Połączonego Centrum Analiz, Szkolenia i Edukacji NATO–Ukraina, które ma powstać w Bydgoszczy. Kluczowe będzie też zwiększenie produkcji zbrojeniowej, ponieważ wielkość posiadanych zasobów będzie czynnikiem niezbędnym do prowadzenia udanej operacji defensywnej w sytuacji potencjalnej konfrontacji z armią typu masowego. Zwiększenie wiarygodności ewentualnej odpowiedzi ze strony NATO powinno też polegać na sygnalizacji polityczno-wojskowej, w tym organizacji szeregu ćwiczeń uwzględniających m.in. specyfikę obrony wschodniej flanki, na wzór tegorocznych Steadfast Defender.

Sojusz może stanąć w obliczu konfrontacji z masową armią w sowieckim stylu, która będzie technologicznie słabsza, ale dysponująca znaczącym potencjałem militarnym.

Na rosyjskie kalkulacje związane z potencjalną konfrontacją z Sojuszem będzie wpływał przebieg wojny na Ukrainie.

Poszczególne państwa NATO powinny ponadto rozważyć rozbudowę swojej obecności na wschodniej flance.

Na rosyjskie kalkulacje związane z potencjalną konfrontacją z Sojuszem będzie wpływał przebieg wojny na Ukrainie, w tym konieczność utrzymywania tam znacznych sił i środków. Tym samym pomoc dla Ukrainy ma bezpośrednie znaczenie dla bezpieczeństwa państw NATO. Szczególnie istotne będzie przekazanie Ukrainie tych systemów, które dadzą jej przewagę w konfrontacji z Rosją i umożliwią podjęcie działań kontrofensywnych, czyli lotnictwa, środków łączności, systemów walki radioelektronicznej, dronów. Kluczowa będzie nadal pomoc w wyszkoleniu jak największej liczby ukraińskich żołnierzy do odpowiedniego wykorzystania zachodniego uzbrojenia, wsparcie w remontach sprzętu wojskowego oraz zwiększeniu produkcji zbrojeniowej. Bardzo istotne będą też zapowiedziane przez państwa G7 i co najmniej 25 innych państw (podpisane już m.in. przez Wielką Brytanię, Niemcy i Francję) dwustronne porozumienia z Ukrainą zwiększające szanse na utrzymanie długofalowego wsparcia dla niej²⁶.

Szczególnie istotne będzie przekazanie Ukrainie tych systemów, które dadzą jej przewagę w konfrontacji z Rosją i umożliwią podjęcie działań kontrofensywnych.

Dla osłabienia potencjału rosyjskiego przemysłu zbrojeniowego istotne będzie z kolei utrzymanie sankcji oraz podjęcie działań mających na celu

²⁶ W. Lorenz, *Dwustronne umowy o bezpieczeństwie z Ukrainą – szanse i wyzwania*, „Biuletyn PISM” nr 32 (2842), 26 lutego 2024 r., www.pism.pl.

PISM STRATEGIC FILE

przeciwstawienie się rosyjskim próbom ich obchodzenia poprzez wzmocnienie systemu kontroli wobec państw trzecich. Jest to o tyle ważne, że część technologii i produktów podwójnego zastosowania Rosja pozyskuje przez pośredników działających w Chinach, państwach Azji Centralnej czy Bliskiego Wschodu.